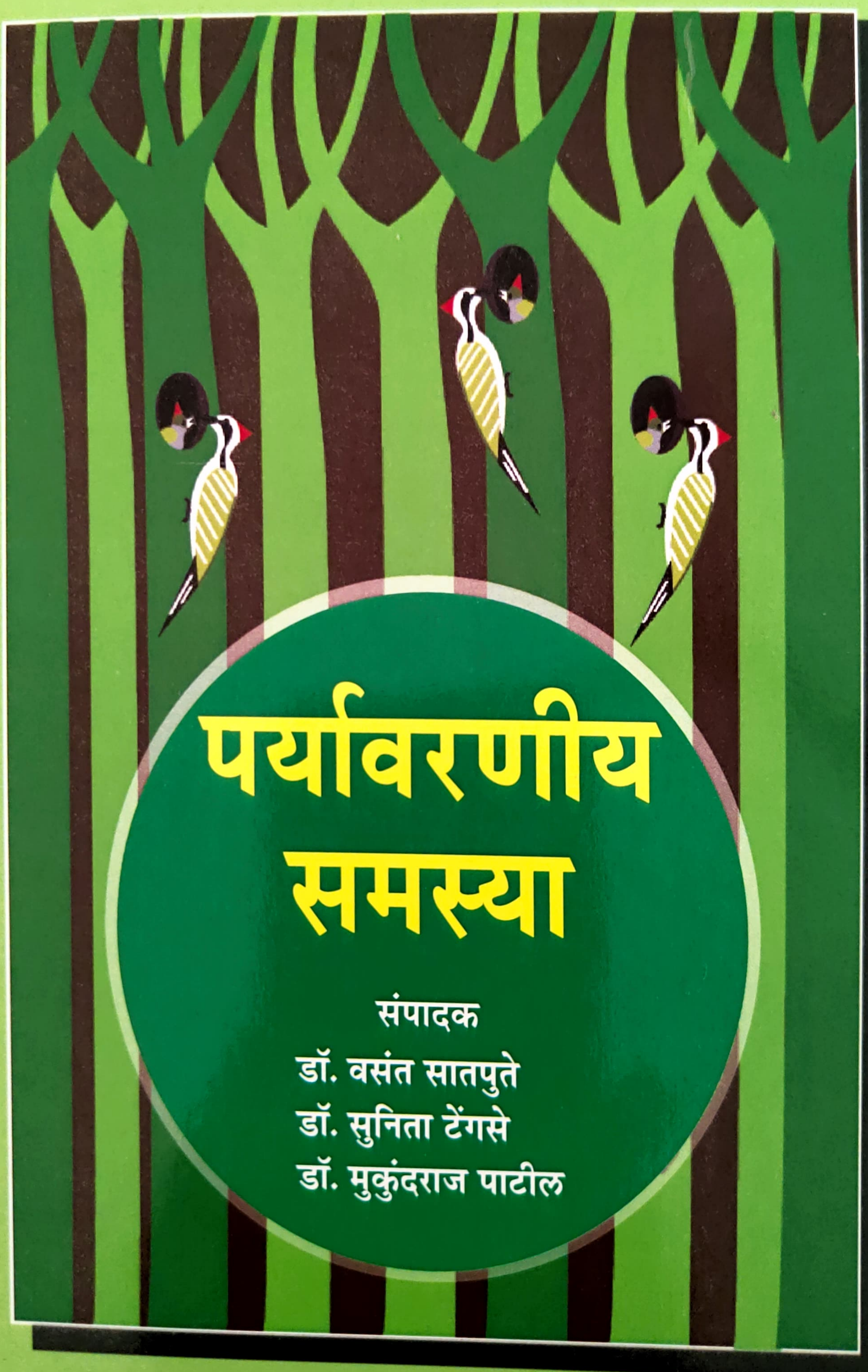

पर्यावरणीय समस्या

संपादक

डॉ. वसंत सातपुते

डॉ. सुनिता टेंगसे

डॉ. मुकुंदराज पाटील

पर्यावरणीय समस्या

Late Ramesh Warpudkar ACS College
Sonpeth
Pin-431516
Ta.Sonpeth Dist.Parbhani

:: संपादक ::

डॉ.वसंत सातपुते
डॉ.सुनिता टेंगसे
डॉ.मुकुंदराज पाटील

न्यू मॅन पब्लिकेशन
www.newmanpublication.com

Sonpeth
Pin-431516
Ta.Sonpeth Dist.Parbhani

ISBN: 978-81-944856-9-8

पर्यावरणीय समस्या | डॉ. वसंत सातपुते,डॉ. सुनिता टेंगसे,डॉ. मुकुंदराज पाटील

Paryavarniy Samasya | Eds. - Dr.Vasant Satpute, Dr Sunita Tengse, Dr Mukundraj Patil

© संपादक

प्रकाशक
डॉ. कल्याण गांगर्डे,
न्यू मॅन पब्लिकेशन,परभणी- ४३१४०१
मोबा. ८३२९०००७३२
Email : nmpublication@gmail.com
Web: www.newmanpublication.com

मुद्रक
स्नेहल प्रिंटर्स अंड बुक बायंडर्स, परभणी
मोबा. ९७३०७२१३९३

मुखपृष्ठ
डॉ. कल्याण गांगर्डे, परभणी

अक्षरजुळणी
स्नेहल प्रिंटर्स अंड बुक बायंडर्स, परभणी

प्रथमावृत्ती : २०२०

मूल्य. ₹ २९९/-

Late Ramesh Warpudkar ACS College Sonpeth Pin-431516 Ta Sonpeth Dist Parbhani

२२.जागतिक तापमान वाढ :कारणे,परिणाम व उपाययोजना /
जयदीप सोळूंके १०९
२३.प्रदुषण : प्रकार, कारणे, परिणाम आणि उपाय / **नरसिंग आ.पवार** ११६
२४.व्यावसायीक पर्यावरण काळाची गरज / **बी. आर शिंदे** १२१
२५.व्यवसायावर पर्यावरणाचे परिणाम करणारे घटक
पवार बी. एस १२४
२६.पर्यावरण जनजागृती काळाची गरज /**अंभुरे एस. डी.** १२८
२७.ध्वनिप्रदूषण परिणाम आणि उपाय / **मानसी स. सरदेशपांडे** १३२
२८.जागतिक तापमान वाढीचा कृषी क्षेत्रावर होणारा परिणाम /
शिवकुमार के. पांचाळ १३५
२९.घनकचरा व्यवस्थापनातुन पर्यावरण संवर्धन / **सुनिता आ. टेंगसे** १३९
३०.पर्यावरण शिक्षण आणि त्याची आवश्यकता
दिपक द. जोगडे, ए. के. फाजगे , ए. पी. बर्वे १४४
३१.प्रदूषण: प्रकार, कारणे, परिणाम / **वसंत पां. सरवदे** १५०
३२.शाश्वत विकासातून पर्यावरण संवर्धन / **अशोक का. जाधव** १५४
३३.जलप्रदूषण आणि आरोग्य /**एस.जी. अन्सारी** १६०
३४.आंतरराष्टीय पर्यावरणीय वाटाघाटी / **आंधळे बी व्ही** १६३
३५.ध्वनी प्रदुषण : कारणे, परिणाम व उपाय / **मा. धो. कच्छवे** १६७
३६.औष्णिक विदयुत प्रकल्प आणि पर्यावरण /*सुरेवाड एस.जी* १७२
३७.पर्यावरण संवर्धन काळाची गरज /*सोमवंशी मुक्ता (गंगणे)* १७६
३८.जैवविविधतेचा एक चिकित्सक अभ्यास / **सुनंदा भद्रशेटे** १८१
३९.पर्यावरणाची हानी : एक गंभीर समस्या /*गोलेकर के.एम.* १८४
४०.मराठी साहित्यातील नैसर्गिक पर्यावरण / **श्रीहरी दा.चव्हाण** १८८
४१.21 वी सदी की कविता में महानगरिय,पर्यावरणीय विमर्श /
दिग्विजय टेंगसे १९२
४२.वाङ्मयीन पर्यावरण / **सखाराम बा. कदम** १९९
४३.भारतीय संस्कृति एवं पर्यावरण / **व्यास सी.पी.** २०३
४४.असंतुलन का असमंजस एवं इक्कीसवीं सदी /कुलकर्णी वनिता २०६
४५.पर्यावरणावर प्रदुषणचे होणारे परिणाम /
जी.एन.सोनटक्के, एस.एस. गव्हाणे २१०

Late Ramesh Warpudkar ACS College
Sonpeth
Pin-431516
Ta.Sonpeth Dist.Parbhani

३४

आंतरराष्ट्रीय पर्यावरणीय वाटाघाटी

आंधळे बी व्ही
राज्यशास्त्र विभाग, कै रमेश वरपुडकर महा. सोनपेठ

प्रस्तावना – 21 व्या शतकात सार्वात महत्वाचा प्रश्न पर्यावरण राहणार आहे, कारण की, वाढते औधोगिकीकरण, लोकसंख्या वाढ या कारणाने पर्यावरणाचा मोठयाप्रमाणात ·हास होत आहे, पर्यावरण आणि सजीवाजीवन यांचा अत्यंत निकटचा संबंध आहे, सजीवाच्या जीवन संघर्षासाठी आणि उत्कांतीसाठी पर्यावरणाचा समतोल राखणे अत्यंत आवश्यक आहे, सध्या पर्यावरणात झपाटल्याने बदल होत आहेत, त्यामुळे पृथ्वीचे तापमान वाढून अनेक नैसर्गिक आपत्ती घडत आहेत, यात त्सुनामी, भूकंप, मोठमोठी वादळे, महापूर बर्फवृष्टी जंगलांना आग या सारख्या पर्यावरणीय घटना घडत आहेत- याचा कुठे ना कुठे संजीवाशी संबंध येतो, यामुळे सजीवाच्या अस्तित्वाचाच प्रश्न निर्माण होत आहे, या पर्यावरणीय बदलात जे संजीव आपल्यात बदल घडवून आणण्यात कमी पडतात किंवा त्यांना आपल्याला बदल घडवून आणता येत नाही त्यांना आपल्या प्राणास मुकावे लागते, कारण जो बदल स्वीकारतो तोच येथे तग घरून राहू शकतो हे आपण पाहितले आहे पृथ्वीवरील जीवसृष्टीच्या लाखो वर्षाच्या उत्कांतीच्या काळात अनेक प्रजाती निर्माण झाल्या आणि अनेक नष्ट झाल्या, येणा·य काळात पर्यावरणाच्या या ·हासाला नियंत्रित केले नाही तर पृथ्वीवरील जीवसृष्टीच्या अस्तित्वाबदल प्रश्नचिन्हा निर्माण होवू शकते,

पर्यावरण समस्याः दुस·या महायुध्दानंतर, औधोगिकीकरणाचा वेग मोठयाप्रमाणात वाढला यामुळे याचा थेट परिणाम पर्यावरणावर झाला, यातून 1960-70 च्या दशकात ग्रीनपीस, ग्रीन नेटवर्क ,फ्रेंडस ऑफ अर्थ, यासारख्या पर्यावरणीय संघटना उदयास आल्या, नव्याने उदयास आलेल्या या पर्यावरणासाठी संघटनांचा रेटा दिवसेंदिवस वाढतगेला याची दखल आंतराष्टीय स्तरावर ध्यावी लागली यातूनच सन 1972 मध्ये सर्वप्रथम संयुक्तराष्टांने स्टॉकहोम येथे पहिली मानव-पर्यावरण परिष्द घेतली, याला 144 देशांचे प्रतिनिधी उपस्थित होते, “फक्त एक पृथ्वी” हे या परिषदचे ब्रिदवाक्य होते, 5 जून हा जागतिक प्रर्यावरण दिन म्हणून साजरा करण्याचा ठराव याच परिषदेत घेण्यात आला

Late R... Warpudkar ACS College
Sonpeth
Pin-431516
Ta.Sonpeth Dist.Parbhani

पुढे 1980 च्या नंतर युरोप खंडात ग्रीन पोलिटिक्स, इको स्पोट ग्रीन मुव्हमेंट यासारख्या चळवळी आकराला आल्या चनोंबिल आणुथट्टी स्पोट, भोपाळ वायुगळती, अलास्का तेलगळती आणि आखती युध्दात तेलाच्या विहिरींना लावण्यात आलेल्या आगीमुळे पर्यावरणाचा प्रश्न पून्हा ऐरणीवर आला, 1989 च्या युरोपीय निवडणुकांमध्ये पहिल्यांदा पर्यावरणाच्या मुददा आणला याची दखल संयुक्त राष्ट्राला ध्यावी लागली

आंतरराष्ट्रीय वाटाघाटी : 1980 च्या दशकानंतर पर्यावरणासंबंधी मोठया प्रमाणा जनजाग्रती होउ लागली मे 1982 मध्ये नैरोबी येथे पर्यावरणाविषय परिषद झाली, या परिषदेला 105 देशांचे प्रतिनिधी उपस्थित होते, पर्यावरणाला जेवढा धोका गरिबीपसून आहे तेवढाच धोका उपयोग्य वस्तूला उपभोग घेणाराकडून आहे यावर यात सहमती झाली,

1- **रीयो-दि-जानेरो परिषद** – ब्राझीलची राधानी रिओ-दि-जानेरो येथे संयुक्त राष्ट्र संघटनेने 1992 मध्ये परिषद घेतली, वसुंधरा परिषद म्हणून ही परिषद ओळखली जाते, या परिषदेला 175 देशांचे राष्ट्राप्रमुख उपास्थित होते, या परिषदेत हवामान बदलनियंत्रण, संरचनात्मक करार, जैविक विविधतेविषक करार व पर्यावरण विकासविषक रियो उदघोषणा करण्यात आली तसेच चिरकालीन विकास आयोग स्थापन करण्यात निर्णय घेतला,

2- **क्वाटो करार**- सन 1997 मध्ये जमानमधील क्योटो येथे परिषद घेण्यात आली, या परिषदेला 160 देशांचे प्रतिनिधी उपस्थित होते, ॲनेक्स-1 अनेक्स-2 अशी देशांची विभागणी करुन 5 टक्के ग्रीन हाउस गॅसेसचे उत्सर्जन कमी करण्याचे ठरले, वाढते पृथ्वीचे तापमान कमी करण्यासाठी क्योटो करार करण्यात आला यावर 141 देशांनी स्वाक्षरी केल्या, अमेरिकेने या करारावर सहि केली नाही,

3- **जागतिक शाश्वत विकास परिषद** – दक्षिण आफ्रिकेच्या जोहान्सबर्ग येथे सन 2002 मध्ये शाश्वत विकास पिरषद घेण्यात आली, स्वच्छ पाणीपुरवठा करणे, गारिबी कमी करणे ·हास पावणा·या सजीव जातीचे संबंधन करणे, याविषयावर राष्टामध्ये सहमंती झाली-

4- **मौट्रियल प्रोटोकॉल**- सन 1987 मध्ये वातावरणातील ओझान वायूंच्या संरक्षणासाठी मॉट्रियल ठराव करण्यात आला, ओझानचा थर विरळ झाल्यामुळे सूर्यापासून येणारी हानीकारक क्ष-किरणे पृथ्वी च्या पृष्टभागावर येतात, त्यामुळे त्वचेच्या कर्करोगासारखे आजार माणवास होतात, यासाठी मौट्रियाल

प्रोटोकॉलमध्ये 22 राष्ट्रांनी 1998 पर्यंत घातक वायूंचे उत्सर्जन 50 टक्के कमी करण्याच्या करारावर सहया केल्या,

पॅरिस पर्यावरण करार – संयुक्तराष्ट्राच्या जागतिक हवामान बदल सभेतील ठरावानुसार हा करार करण्यात आला आहे, 195 देशांच्या प्रतिनधिंनी हवामान बदलाच्या पॅरिस येथील 21 डिसेंबर 2015 रोजी या कराराला एकमागने मान्याता देण्यात आली या कराराची प्रत्यक्ष अमांलबजावणी 2020 सालापासून होणान आहे, 3 अक्टोबर 2011 रोजी भारताने या कराराला अधिकृत मान्याता दिली, या करारात सहभागी होणारा भारत हा 62 वा देश आहे,

विश्व पर्यावरण दिवस- सन 1972 पासून दवरर्षी 5 जून हा विश्व पर्यावरण दिवस साजरा करण्यात येतो सन 2020 मध्ये 5 जून ला विश्व पर्यावरण दिवस साजरा करण्यात येईल सन 2019 च्या पर्यावरण दिवस ची थीम "बीट एयर पॉल्यूशन" (वायू प्रदूशण को हराएँ) ही होती भारत सरकारने वायू प्रदूषण थीम लक्षात घेवून हवा आने दे" हे थीम गीत तयार केले आहे

प्रर्यावरणाला गंभीर समस्या लक्षात धेवून दवरवर्षी विश्वपर्यावरण दिवस संयुक्त राष्ट्राकडून साजरा करण्यात येतो

भारत पर्यावरण धारेण : भारताचे पर्याकरण धोरणाला प्राचीन काळापासूनचा आधार आहे, भारतीय वैदीक परंपरा पर्यावण संरक्षण करण्यवर आधारित आहे, उर्जेचा मुळ स्त्रोत सुर्य मानला जातो, भारतीय सांस्कृतित वड, पिंपळ, उंबर, तूळस, आंबा, केळी, आदी वृक्षांची पूजा केली जाते 1972 च्या स्टॉकहोम संगोष्टीने प्राभवीत होउन भारताने स्वांतंत्त्रोत्रतर काळात 1976 ला संविधान संशोधन करून कालम 48 व 51 यांच्या सुधारणा केली, पर्यावरण संरक्षण व संवर्धन करणे हे प्रत्येक भारतीयाचे एक वैधानिक कर्तव्य आहे असे स्पष्ट केले,

जल अधिनियम 1974 व 1977, वायू अधिनियम 1981, वन्यजीवन संरक्षण अधिनियम 1972 वनसंरक्षण अधिनियम 1980, ध्वानि प्रदुषण नियंत्रण कानून 200, पर्यावरण संरक्षण अधिनियम1986, जैवविविधता संरक्षण अधिनियम 2002 राश्ट्रीय पर्यावरण धोरण 2004 व वन अधिकार अधिनियम 2006 यासारखे विविध कायदे पास करून पर्यावरणाचे संरक्षण व संवर्धन करण्याचे निश्चित केले आहे,

निष्कर्ष – आंतरराष्टीय पातळीकर आज ज्या प्रमुख प्रधान समस्या आहेत त्यात पर्यावरण ·हास ही एक प्रमुख समस्या आहे पर्यावरणाचा ·हास असाच होत राहिला तर 2050 पर्यंत जागतिक तापमानवाढ, आवकाळी पाउस, वायूप्रदूषण, कचरा समस्या, ओझन वायूची घटती पातळी, जल प्रदूषण या सारख्या विविध समस्यांना

Sonpeth Pin 431516

सामोरे जावे लागणार आहे, साधारणपणे रोज माणसाच्या प्रत्येक श्वासाची किमंत एक रूपया होते, रोज प्रत्येक व्याक्तीला तीन किलो ऑक्सिजन लगतो एक किलो ऑक्सिजनची किंमत सात हजार रूपये आहे तेव्हा येणा·या काळात शूध्द हवा पाणी व अन्न माणसास उपयोगाचे असेल तर प्रत्येकाने पर्यावरणाचे संरक्षण व संविर्धन केले पहिजे आणि यासाठी झाडे लावली पाहिजेत तरच येणाला काळात या पृथ्वीवरील पर्यावरण टिवून राहिल.

संदर्भ सुचि

1. आंतराष्टीय संबंध – डॉ शेंलेद्र देवळणकर
2. दै लोकसत्ता – 10 आक्टो 2015
3. दै महाराष्ट्र टाईम्स – 5 जून 2013, 29 सप्टे 2019
4. दै सामना – 8 जून 2017
5. दै लोकमत – 13 डिसें 2016

❑❑❑

Late Ramesh Warpudkar ACS College
Sonpeth
Pin-431516
Ta.Sonpeth Dist.Parbhani

PRINCIPAL
Late Ramesh Warpudkar (ACS)
College, Sonpeth Dist. Parbhani